

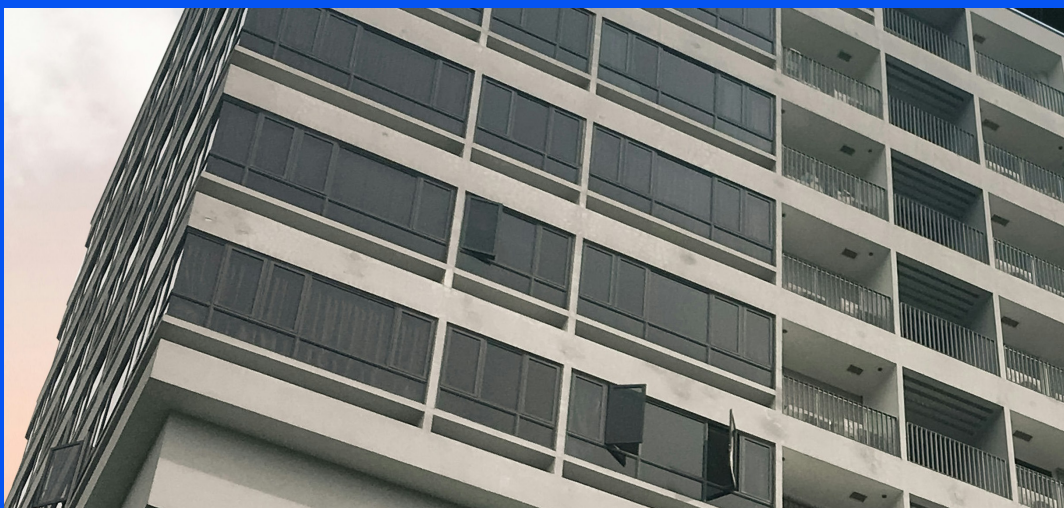

המכון החרדי
למחקרי מדיניות

אפריל 2024

החברה החרדית בחירות לרשויות המקומיות 2024-2018

מבט משווה

שני זוסמן-אפרתי | דב גולדברג | יהודית מילצקי | שלומית שהינו-קסלר

החברה החרדית
בחירות לרשויות המקומיות
2024 - 2018

מבט משווה

אפריל 2024

חוקרים:

שני זוסמן-אפרתי

דב גולדברג

יהודית מילצקי

ד"ר שלומית שהינו-קסלר

עריכה לשונית: אהבה פורטגנג

עיצוב גרפי: נבו ארן ללזר

המכון החרדי למחקרי מדיניות

כתובת: כנפי נשרים 35, ירושלים, 9546448 **טלפון:** 077-7784400

אימייל: machon@machon.org.il

מסמך זה סוקר את תוצאות הבחירות לרשויות המקומיות בחברה החרדית שנערכו בפברואר 2024. במסמך נותחו תוצאות מערכת בחירות זו בהשוואה לתוצאות הבחירות שנערכו בשנת 2018 כדי לזהות מגמות, שינויים ותהליכים המתרחשים בכוח הפוליטי של הקהילות השונות עם ההתרחבות הגאוגרפית של החברה החרדית. במבט ראשון הרשימות החרדיות נראות ממוסדות וקשיחות, אך מבט נוסף מראה את מורכבותה של החברה החרדית הבנויה מקהילות רבות המבקשות ייצוג פוליטי במישור המקומי.

מהניתוח עולה שביישובים החרדיים נשמרה יציבותן של המפלגות הוותיקות במגזר החרדי, ורשימות עצמאיות המייצגות קבוצות שאינן מזדהות איתן לא אתגרו את המפלגות החרדיות הוותיקות. לעומת זאת, ביישובים מעורבים שבהם ריכוז חרדי גדול רצו בבחירות גם רשימות המייצגות חרדים שאינם רואים בעצמם חלק מהממסד הפוליטי הוותיק. עוד עולה שבערים מעורבות שבהן הציבור החרדי הוא מיעוט מקרב תושבי היישוב רצו רשימות משולבות או מפלגות איחוד עם אוכלוסיות דתיות אחרות המתגוררות בעיר כדי למקסם את כוחן הפוליטי. עם זה, מההשוואה למערכת הבחירות הקודמת עולה שבמספר ערים חיבורים אלה הם זמניים, ועם הגידול הדמוגרפי של האוכלוסייה החרדית בעיר חלק מהרשימות החרדיות מתפצלות לרשימות עצמאיות. במבט כלל-ארצי אפשר לראות שמערכת בחירות זו הובילה לשינויים בכוחן הפוליטי של שתי מפלגות חרדיות: ש"ס ובני תורה (עץ). ברשויות החרדיות כוחה של ש"ס התחזק, ואילו מפלגת בני תורה התבססה כקול שיש להתחשב בו ולשתף עימו פעולה אך כוחה האלקטורלי נחלש.

תוצאות הבחירות ברשויות המקומיות יכולות לפתוח חלון אל החברה החרדית בהיבטים של התארגנות קהילתית, התנהלות פוליטית, והתרחבות דמוגרפית וגאוגרפית. מתוצאות הבחירות אפשר ללמוד על היחסים בין ההנהגה הארצית להנהגה המקומית בחברה החרדית, על אופן הפעולה של מנגנוני הקהילה ועל יכולתה לדאוג לצרכיה ולגייס שותפים מקומיים. במסמך הושו תוצאות מערכת בחירות זו לתוצאות הבחירות שנערכו בשנת 2018 כדי לזהות מגמות, שינויים בעקבות ההתרחבות הגאוגרפית של החברה החרדית ותהליכים המתרחשים בכוח הפוליטי של הקהילות השונות.

הבחירות האחרונות לרשויות המקומיות לוו במחלוקת פנים-חרדית, והיא השפיעה על שיתופי הפעולה בין הרשימות המקומיות ועל התמיכה במועמדים לראשות העיר. במסמך בחרנו להתמקד בתוצאות הבחירות לרשימות המועצה המקומית ולא במועמדים לראשות העיר משתי סיבות. ראשית, בחירה זו מאפשרת בחינה של דפוסי הצבעה ארציים ביישובים בהם חיה אוכלוסייה חרדית ולא רץ בהם מועמד חרדי לראשות העיר. ושנית, ניתוח הרשימות מאפשר בחינה של הבדלים פנים-קהילתיים בערים החרדיות והמעורבות שבהן קיים ריכוז גבוה של אוכלוסייה חרדית. הבדלים אלה אינם באים תמיד לידי ביטוי בדפוסי הצבעה לראשות העיר.

¹ בין השאר במסגרת עסקה ארצית כוללת התפצלה מפלגת אגודת ישראל: חסידיות גור וויז'ניץ שיתפו פעולה עם מפלגת ש"ס, ואילו חסידות בעלזא והחסידיות המרכיבות את סיעת שלומי אמונים חברו לשיתוף פעולה משלהם עם מפלגת דגל התורה.

שמרנות בערים החרדיות הוותיקות וניצנים של שינוי בערים המעורבות שבהן ריכוז חרדי גדול

השוואה בין תוצאות הבחירות ברשויות החרדיות לתוצאות הבחירות ברשויות המעורבות שבהן ריכוז חרדי גדל מלמדת על שתי מגמות המתרחשות בד בבד בחברה החרדית: ניצני צמיחה של כוחות חדשים לצד המשך שמרנות ויציבות של מנגנוני קהילה ותיקים המשמרים את המצב הקיים.

בשלושה יישובים מעורבים שבהם ריכוז חרדי גדול אפשר לזהות ניצנים ראשוניים של צמיחה של כוחות פוליטיים חדשים בפוליטיקה המקומית. **בבית שמש**, בבחירות האחרונות רצה בפעם הראשונה מפלגת 'דרך' המייצגת חלק מהחרדים המודרניים בעיר. המפלגה זכתה ב־6.4 אחוזים מקולות הבוחרים בעיר, ושני נציגים שלה נכנסו למועצת העיר. **בירושלים** בפעם הראשונה רצה רשימת 'דרך' המורכבת מחרדים מודרניים, ולה הצביעו כ־1,770 בוחרים, שהם 0.76 אחוזים מהקולות. רשימה זו אומנם לא הצליחה להכניס נציג למועצה, אך פעילותה יוצרת תקדים - הן בעצם קיומה של הרשימה הן בהצבת אישה חרדית במקום השני ברשימה. הצלחה נוספת לקהילות המודרניות נרשמה גם **בגבעת זאב**, שם רשימת 'תכלס', אשר רצה גם במערכת הבחירות הקודמת ולא הכניסה נציג, כמעט הכפילה את כוחה מ־328 קולות שהם 3.89 אחוזים ל־612 קולות שהם 7 אחוזים מהקולות. בדומה ל**בית שמש** גם היא הצליחה להכניס נציג אחד למועצה המקומית.

לעומת זאת, במרבית הערים החרדיות שמרו המפלגות החרדיות הוותיקות (יהדות התורה, אגודת ישראל וש"ס) על יציבותן; ואילו רשימות חרדיות חדשות שאינן מזדהות עם הממסד החרדי הוותיק לא הצליחו להציג אלטרנטיבה פוליטית עצמאית. **במודיעין-עילית** לא רצה רשימה עצמאית המייצגת קבוצות שאינן מזדהות עם המפלגות החרדיות הוותיקות. **בביתר-עילית** היה ניסיון להריץ רשימה שמאחדת את הליכוד ואת עוצמה יהודית, אך מפלגה זו זכתה ל־888 קולות בלבד. **בבני ברק** רצה רשימת הליכוד בראשות יעקב וידר, והיא קיבלה שיעור מצביעים זהה לשיעורם בבחירות 2018, וככל הנראה מקצת ממצביעי אינם חרדים. נוסף על כך רצה בעיר רשימת טובת העיר (טז) בראשות שלמה אלבוים, אשר איגד את פורשי גור וזכה להכניס נציג אחד לעיר. אולם, ריצה זו אינה בהכרח מערערת על ההנהגה הפוליטית הוותיקה, אלא נוגעת יותר למחלוקות פנימיות בחסידות גור ולפיצול הארצי שבתוך אגודת ישראל.

גם במועצה מקומית **קריית יערים** (טלז-סטון), לא קמה רשימה עצמאית המייצגת חרדים המבקשים שלא להצביע לממסד הקיים. ואולם, חלק מקבוצה זו תמכה ברשימת מפלגת ש"ס (שץ) המהווה אפוזיציה לראש העיר יצחק רביץ, נציג דגל התורה. רשימתה של מפלגת ש"ס,

שלא התמודדה בבחירות 2018, זכתה ב־51 אחוז מקולות הבוחרים, על אף שרק כ־22 אחוז מתושבי הרשות משתייכים לזרם הספרדי.² ככל הנראה יש בכך עדות ששיעור גבוה ממצביעי שץ אינו מקרב הקהילה הספרדית אלא מקהילת החרדים המודרניים.

יוצאת דופן היא העיר **אלעד** בה כבר במערכת הבחירות בשנת 2018 רצה רשימה בראשות יצחק חלה שפנתה לאוכלוסייה הצעירה והעובדת בעיר וקידמה נושאים כמו הכשרות ותעסוקה. אמנם ב־2018 רשימה זו לא עברה את אחוז החסימה, אך ב־2024 שילשה הרשימה את מספר הקולות והכניסה נציג למועצה.

תוצאות אלו מלמדות על הקושי של רשימות חדשות שאינן מזדהות עם הממסד החרדי הוותיק להציג אלטרנטיבה פוליטית־מקומית בערים החרדיות, כנראה בשל הפיקוח החברתי ההדוק בערים אלו והסנקציות החברתיות המוטלות על הפרתן של הנורמות הקהילתיות. ההשלכות של הפרת הנורמות הקהילתיות בערים החרדיות מצליחות ככל הנראה למנוע הקמה והתפתחות של רשימות חרדיות חדשות המבקשות לאתגר את המפלגות הוותיקות: ש"ס, דגל התורה ואגודת ישראל. אף **בקריית יערים** שבה קהילת החרדים העובדים הצליחה ליצור שינוי במפת הנציגים, שינוי זה התחולל לא בריצה ברשימה נפרדת אלא בתמיכה ברשימת ש"ס – בהישענות על מפלגה ארצית ותיקה. כך נמנעו מלקרוא תיגר במישרין על המפלגות הוותיקות. יוצאת דופן היא **אלעד** בה נבחרה רשימה המייצגת את החרדים העובדים הכניסה נציג אחד למועצה יתכן שההסבר לכך הוא השיעור גבוה של חרדים המשתייכים לקהילה הספרדית בעיר (44 אחוז),³ בה הפיקוח החברתי פחות הדוק לעומת הקהילות הליטאיות והחסידיות.

בערים המעורבות שבהן ריכוז חרדי הולך וגדל התאפשרה הקמת מפלגות של חרדים מודרניים ובכמה מהמקרים הן אף זכו לייצוג במועצה. מנתונים אלה אפשר ללמוד שקיים רצון לשינוי בשטח, ושרצון זה יכול לקבל ביטוי באזורים שבהם המנגנונים החברתיים והקהילתיים רופפים יותר – בהיבט של משמעות הבוחרים ורמות פיקוח נמוכות.

² רגב איתן ויהודית מילצקי (בדפוס). דו"ח מצב החברה החרדית 2023. המכון החרדי למחקרי מדיניות.

³ ש.ם.

דפוסי התארגנות של הרשימות החרדיות במבט ארצי

ניתוח ארצי של דפוסי ההתארגנות של התושבים החרדים לרשימות הרצות למועצת העיר מעיד על היכולת של הקהילה החרדית להתארגן התארגנות ציבורית סביב מטרה משותפת. יכולת זו, במקרה של הבחירות לרשויות המקומיות, מובילה למקסום מספר הנציגים במועצת העיר, לעיתים אף מעל לגודלם היחסי ביישוב בשל שיעורי ההצבעה הגבוהים של האוכלוסייה החרדית (נספח א'). יכולת ההתארגנות גיוס בני הקהילה קשורים באחד מערכי הבסיס של החברה החרדית - כפיפותו של הפרט ל'דעת תורה'. במרבית הערים רבני הקהילות ואף מועצת גדולי התורה תומכים ברשימות. ההצבעה לרשימות החרדיות נתפסת, כפי שניסח זאת למשל עיתון 'יתד נאמן' מיום הבחירות, ככזו ש"הרבה גופי תורה תלויים בה"⁴. מחויבות זו של חברי הקהילה החרדית לדעת תורה יוצרת יחס ישיר בין גודל הקהילה למספר בוחרים. זאת בשונה ממפלגות לא חרדיות אשר תלויות בשיעור ההשתתפות בבחירות וביכולתן להניע את הבוחרים להצביע להן.

"הרבה גופי תורה תלויים בה"

מזון ורבני עיני העדה שליט"א במענה לשאלה באשר לחובת ההצבעה לבני כל החוגים והעדות:

רבנו מן הגר"ד לנדו שליט"א: "למען העניינים של יהדות ותורה בטהרה וצביונה מוכרחים וחייב כל אחד להצביע"

■ מזון הגרמ"ה הירש שליט"א: מי שלמדו אצל רבנים של 'דגל התורה' צריך להצביע עבור 'דגל התורה' ■ עמוד 2 ■ ישראל חזר

תוך כדי המאבק להרחבת גבולות הקדושה: הציבור המרדי בעיר הפקר לידיים חילוניות

זעזוע עמוק וזעם ציבורי מהסכם תמיכה מסוכן שנחתם בין מועמד ש"ס בבית שמש לליכוד

■ ההסכם המביש: נציגי הליכוד יהיו המחליטים הבלעדיים על העיר הוותיקה, נוה ששיר (רמה ה' 1) והשכונה העתיקה ה' 2 שם מיעודת הליכוד 5,000 יח"ד ומסגרת יחיד החרדים לברד" ■ עוד בהסכם: לא יוקצו סמכויות ומבני ציבור לציבור החרדי בשכונת אלו תושבים כאובים ששניו החלטתם: "הפקרת עתידה החרוזי של בית שמש" ■ עמוד 18 ■ ישראל חזר

יתד

בסוף יום שלישי ירח באדר א' תשפ"ד (27 בספטמבר 2024) שנת ל'ט"ו בלילן 11440 מחיר 6.00 ש"ח כולל סקנים

מי ל'ד' אלי: רבבות אלפי בית ישראל ינציגים היום לקראתם של מזון עיני העדה שליט"א: להצביע ולהגדיל תורה וכבוד שמים

בשם אילוקינו נדגול

■ היום ינחה המוני בני היהדות האמונה לעשות "ככל אשר יורוך" גדולי ומאורי דורו ובראשם רבנו מן הגר"ד לנדו שליט"א ולהצביע לשלוחי דרבנן הנאמנים לדעת תורה ■ היום יתייצב הציבור התורתי למשמו צביון ערי ישראל וצרכי קהילות הקודש ■ היום נחלכד מאחורי הפרדו לעשות רצון ד' ולקדש שם שמים ■ היום נטיל לקלפי את הפתק שיחייב את גבולות התורה ■ היום נכריע בקולנו את המערכה שגופי תורה תלויים בה ■ היום נביח אבני מסד נוספות לקיום היהדות ■ היום נצביע ומדע: משה אמת ותורתו אמת ■ היום נשפוך צדק לחש ונרבה תחינה ונבקה שיתרבה כבוד שמים ■ ימלא ד' כל משאלותיך ■ עמוד 12 ■ ישראל חזר

מועמד 'דגל התורה' לראשות הערים: בית שמש - הרב שמואל גרינברג ■ מזדענין עילית - הרב יעקב גוסטרמן ■ רכסים - הרב יצחק רייך ■ קרית ערים - הרב יצחק רביץ ■ והמועמדים ש'דגל התורה' תומכת בהם לראשות הערים: אלעד - הרב ישראל פרוש ■ ביתר עילית - הרב מאיר רובינשטיין ■ בני ברק - הרב חנוך זייברט ■ עמנאל - הרב אליהו פני ■ צפת - הרב יוסי קרון ■ ירושלים - מר משה ליאון ■ זקן המועמדים שדגה"ת תומכת בהם כפי שפורסמו בערים.

החנה הוותיקה וההיסטורית מיוזב 10

⁴ נדלה מאתר JDN בתאריך 14.3.2024. https://www.jdn.co.il/j_world/2149214

יכולת התארגנות וגיוס זו מתבטאת לעיתים באחוז קולות מסך הבוחרים העולה על חלקה היחסי של האוכלוסייה החרדית בעיר. דוגמה לכך היא העיר **עפולה**, שבשנת 2023 היה שיעור החרדים מסך האוכלוסייה בעיר כ־9 אחוזים, ואילו במערכת הבחירות האחרונה זכו הרשימות החרדיות ל־21 אחוז מקולות הבוחרים.

קיימים שלושה דפוסי התארגנות של רשימות בערים המעורבות: דפוס ההתארגנות הראשון הוא **רשימות משולבות (דתיים-חרדים)**: רשימות 'תורניות' או 'דתיות' – המשלבות נציגים חרדים ונציגים דתיים מהזרם הדתי לאומי והחרד"לי. מטרת השילוב היא לעבור את אחוז החסימה ולוודא שלמועצת העיר ייכנסו נציגים אשר ידאגו לאינטרסים של תושבי העיר החרדים.

דפוס ההתארגנות השני הוא **מפלגות איחוד** (חרדיות): מפלגות כלל-חרדיות או איחוד בין כמה מהמפלגות החרדיות - כגון רשימת ש"ג (שילוב של רשימות ש"ס ויהדות התורה), או יהדות התורה (שילוב של דגל התורה, אגודת ישראל ושלומי אמונים), לצד שילובים נוספים בין ארבע המפלגות האלה.

דפוס ההתארגנות השלישי הוא **רשימות נפרדות**: רשימות חרדיות הרצות כל אחת לחוד. דפוס זה נפוץ בעיקר בריכוזים החרדיים שבהם אין חשש שריצה בנפרד תפגע במספר הנציגים החרדים שייבחרו למועצת העיר.

בניתוח דפוסים אלה בשתי מערכות הבחירות האחרונות עולה שבערים מעורבות שבהן הציבור החרדי הוא מיעוט מקרב תושבי היישוב, לדוגמה **בנוף הגליל, כרמיאל ונתניה**, נוטים ליצור רשימות משולבות או מפלגות איחוד כדי לקבל את המרב מהכוח הפוליטי. אולם עם הגידול הדמוגרפי בערים האלה, כאשר הכוח הפוליטי של תושבי העיר החרדים התחזק, התפצלו הרשימות החרדיות מהרשימות המשולבות והתאחדו לרשימה חרדית נבדלת. כך לדוגמה בבחירות האחרונות בעיר **ערד** רצה מפלגת אגודת ישראל לבדה, בלי שותפות של גורמים דתיים אחרים בעיר. זאת שלא כמו ריצתה עם אותם גורמים יחד בשנת 2018. ובכל זאת הצליחה אגודת ישראל בערד לחזק את כוחה: בבחירות ב־2018 הרשימה המשולבת שנקראה 'חזית דתית בערד יחד למען ערד' זכתה ב־27 אחוז מהקולות, ואילו בבחירות האחרונות זכתה רשימת אגודת ישראל שרצה לבדה ב־32 אחוז מהקולות, כלומר עלייה של 5 נקודות האחוז.

בדומה לכך, כאשר כוחה האלקטורלי עולה, כל אחת מהרשימות החרדיות יכולה להכניס נציגות מובחנת מטעמה ולכן מתפצלות הרשימות החרדיות המאוחדות לרשימות חרדיות נפרדות. למשל, בעיר **רחובות** בבחירות 2018 רצו תושבי העיר החרדים בשתי רשימות - רשימה מאוחדת של מפלגת דגל התורה וש"ס (שס"ד) שזכתה ב־10 אחוז מהקולות, ורשימת אגודת ישראל שזכתה ב־4 אחוזים מהקולות. לעומת זאת, בבחירות האחרונות התפצלה הרשימה המאוחדת (שס"ד), וזכתה ל־11 אחוז מהקולות: מפלגת ש"ס זכתה ב־7 אחוזים מהקולות, ומפלגת דגל התורה ב־4 אחוזים מהקולות. בעקבות הפיצול גדל כוחן היחסי של המפלגות, משני נציגים ב־2018 לשלושה נציגים בבחירות האחרונות.

מגמות בולטות בניתוח ארצי

1. התחזקות ש"ס ברשויות החרדיות

ברשויות החרדיות התחזק כוחה של ש"ס התחזקות ניכרת, לצד מגמות יציבות בכוחן של המפלגות הגדולות הנוספות – דגל התורה ואגודת ישראל. כך, למשל, בעיר **בני ברק** ש"ס היא המפלגה היחידה שגדלה בשיעורה מתוך כלל המצביעים בעיר. בשנת 2018 שיעור המצביעים לה עמד על 22 אחוזים (17,500 קולות); ובשנת 2024 שיעור המצביעים לה עלה לכ-26 אחוזים (22,400 קולות, גידול של כ-26.5 אחוזים). ייתכן שגידול זה קשור בחלקו לכך שבבחירות 2018 רצה רשימה ספרדית נוספת בבני ברק - 'יחד שבטי ישראל בנשיאות מרן ראש הישיבה הרב מאזוז, והיא זכתה ל-4.5 אחוזים מהקולות (3,588 קולות), ואילו בבחירות האחרונות היא לא רצה. גם בעיר **מודיעין-עילית** מפלגת ש"ס היא היחידה ששיעורי ההצבעה שלה גדלו מתוך כלל המצביעים בעיר - בשנת 2018 שיעור המצביעים לה עמד על 11 אחוזים (2,700 קולות), ובשנת 2024 שיעור המצביעים לה עלה לכ-17.6 אחוזים (4,800 קולות, גידול של כ-80 אחוז). בעיר **אלעד** רשימת ש"ס צמחה, מ-30 אחוז לכ-35 אחוז. זאת ככל הנראה על חשבון שתי רשימות ספרדיות נוספות שאיבדו יחדיו כאלף קולות ולא עברו את אחוז החסימה.⁵

גם **בבית שמש** מפלגת ש"ס גדלה מ-12 אחוז (5,226 קולות) מקולות הבוחרים בשנת 2018 ל-16 אחוז ב-2024 (9,248 קולות). עם זה, בשונה מבערים האחרות גם כוחן של יתר המפלגות החרדיות **בבית שמש** התחזק, אך הוא התפצל בין כמה רשימות. ב-2018 זכתה הרשימה המשותפת של יהדות התורה ל-32 אחוז מקולות הבוחרים (14,368 קולות), ובריצה הנפרדת בבחירות האחרונות זכתה דגל התורה ל-18 אחוזים מהקולות, אגודת ישראל ל-10 אחוזים מהקולות והרשימה הכלל-חסידי (חסידיים וקהילות ירושלים שלומי אמונים - מחזיקי הדת אגודת ישראל) ל-13.5 אחוז מהקולות, כלומר בסך הכול - 41.5 אחוז מקולות הבוחרים (24,071 קולות). **ביתר-עילית** הוא היישוב החרדי היחיד שבו רשימת ש"ס אומנם שמרה על יציבות, אך לא גדלה – לעומת רשימות אגודת ישראל ודגל התורה שרשמו עלייה בשיעור המצביעים אליהן.

הסבר אפשרי לגידול בכוחה של ש"ס בבחירות לרשויות המקומיות הוא צירופם של חמישה חברים חדשים למועצת חכמי התורה של מפלגת ש"ס לאחר פטירתו של נשיאה האחרון הרב שלום כהן (2013–2022). בשנת 2023 מונו למועצה הרב שלמה בן שמעון, הרב אברהם סאלים, הרב שמואל בצלאל, הרב שלמה מחפוד והרב יהודה כהן והפיחו בה רוח חדשה. נושא הבחירות לרשויות המקומיות היה מהנושאים הראשונים שבהם דנה מועצת חכמי התורה בהרכבה החדש, וחבריה פעלו במהלך הבחירות המקומיות לעודד את קהל הבוחרים להצביע.

⁵ רשימת "יחד שבטי ישראל" בראשות ברק צוברי, ו"איחוד הקהילות באלעד" בראשות אבי דיין המזוהה עם אלי ישי.

2. כוחו הפוליטי של ה"פלאג הירושלמי"

החל משנת 2012 התמודד הפלאג הירושלמי רק בבחירות המקומיות תחת מפלגת "בני תורה" – הם בחרו באותיות עץ, ומכאן כינויים "עצניקים". ניתוח קולות הבחורים בבחירות המקומיות מאפשר לעמוד על גודלה של הקהילה ועל כוחה הפוליטי וכן לבחון שינויים במזדהים עמה. במערכת הבחירות האחרונה הרשימה לא התמודדה בערים נוספות על אלה שבהן התמודדה בשנת 2018: **בני ברק, ירושלים, בית שמש, מודיעין-עילית, ביתר-עילית ואלעד**. בעיר **בני ברק** שיעור המצביעים לרשימה זו ירד בשנים 2018–2024 מ-8 אחוזים ל-6 אחוזים, והרשימה איבדה כאלפיים קולות בין שתי מערכות בחירות אלו. ב**מודיעין-עילית** שיעור המצביעים לרשימת בני תורה ירד מ-12 אחוז ל-10 אחוזים. וב**אלעד** שיעור המצביעים ירד מ-4 אחוזים ל-3.2 אחוזים. **ביתר-עילית** היא היישוב החרדי היחיד שבו נרשמה עלייה קלה בשיעור המצביעים לרשימה זו, מ-4 אחוזים ל-5 אחוזים. סך הקולות הארצי שהצביעו לרשימה קטן בבחירות האחרונות ב-18 אחוז מהבחירות המקומיות ב-2018, ועמד על 17,913 קולות. בבחירות 2018 עמד מספר הקולות הארצי של מצביעי "בני התורה" על 21,771.

בחינה כוללת של מפלגת בני התורה "עץ" במערכת הבחירות האחרונה מצביעה על שתי מגמות מעט סותרות. מצד אחד, אפשר לראות התבססות של המפלגה – היא הייתה לקול שיש להתחשב בו במשא ומתן בין המפלגות הוותיקות, וניסו לגייסה כקהילה מגובשת לתמיכה במועמדים לראשות עיר. לדוגמה, ב**בית שמש** גויסה המפלגה לתמיכה במועמד מטעם מפלגת ש"ס משה אבוטבול בסבב הבחירות הראשון ולתמיכה במועמד ש"ס יהודה בוטבול באלעד. מצד שני, נראה שכוחם האלקטורלי נחלש כפי שאפשר לראות מבחינה של מספר הקולות הכולל שזכתה לו המפלגה בחלק מהערים.

ייתכן שמגמה זו קשורה בחילוקי הדעות שהתגלעו לאחר מותו של הרב שמואל אוירבעך (-2018 1931), מייסדה ומנהיגה הרוחני של המפלגה. מחלוקת זו בין שני תלמידיו, הרב אשר דויטש והרב צבי פרידמן, הובילה לפיצולה - והרב צבי פרידמן, מנהיג הפורשים מהפלאג, קרא לתלמידיו להצביע לאגודת ישראל ולא לרשימת בני תורה (עץ).⁶ דוגמה מובהקת לכך היא הפיצול במודיעין-עילית בה רצו שתי רשימות של הפלאג הירושלמי: עץ, רשימת בני תורה המקורית, ורשימת הפורשים - זך. שיעור המצביעים לרשימת בני תורה ירד מ-12 אחוז ל-10 אחוזים (בלי אובדן קולות), ואילו רשימת זך זכתה ל-154 קולות בלבד.

⁶ נדלה מחשבון ה-X (טוויטר) של מנחם קולדצקי ב-26.2.2024 <https://twitter.com/nbjovsr88/status/1761884907129708939>

ניתוח דפוסי ההצבעה לרשימות ביישובים שבהם רוב חרדי או ריכוז חרדי גדול ודפוסי ההצבעה ביישובים שבהם החרדים הם מיעוט, מעלה שלוש תובנות עיקריות: ראשית, ביישובים שבהם רוב חרדי או ריכוז חרדי גדול נשמרה יציבותן של המפלגות הוותיקות, ורשימות עצמאיות המייצגות קבוצות שאינן מזדהות עם המפלגות החרדיות הוותיקות לא התחרו בהן. מצב זה הוא ככל הנראה תוצר של פיקוח חברתי הדוק יותר בערים אלו ועיצומים חברתיים המוטלים בהן על הפרת הנורמות הקהילתיות. מאידך גיסא, בערים מעורבות שבהן ריכוז חרדי הולך וגדל התאפשרה ריצה בבחירות, ובחלק מהמקרים אף ייצוג במועצה, של מפלגות של חרדים שאינם רואים בעצמם חלק מהממסד הפוליטי הוותיק. צמיחת המפלגות החדשות מצביעה על רצון בשינוי בשטח, ועל היכולת שלו לבוא לידי ביטוי באזורים שבהם המנגנונים החברתיים והקהילתיים רופפים יותר.

שנית, הציבור החרדי יודע למצות את כוחו הפוליטי הן בזכות שיעורי ההצבעה הגבוהים הן בזכות דפוסי איחוד ופיצול של רשימות על-מגזריות ופנים-קהילתיות. מחויבותם של חברי הקהילה החרדית לדעת תורה' מתורגמת לשיעורי הצבעה גבוהים, ולאפשרות להכניס נציגים במועצת העיר בשיעור העולה על חלקם היחסי באוכלוסייה. לצד זאת, בערים מעורבות שבהן הציבור החרדי הוא מיעוט נוטים ליצור רשימות משולבות או מפלגות איחוד עם אוכלוסיות דתיות אחרות החיות בהן כדי להוציא את המרב מן הכוח הפוליטי. עם זה, חיבורים פוליטיים אלה בכמה מהערים הם זמניים. עם הגידול הדמוגרפי של האוכלוסייה החרדית בעיר וכאשר הכוח הפוליטי של תושבי העיר החרדים גדל, הרשימות החרדיות מתפצלות מהרשימות המשולבות ומתאחדות לרשימה חרדית נבדלת, ולא נפגע מספר הנציגים החרדים שנכנסים למועצה. למעשה, הרשימות החרדיות הנראות ממוסדות וקשיחות מבטאות את מורכבותה של החברה החרדית הבנויה מקהילות רבות המבקשות ייצוג פוליטי, בוודאי במישור המקומי, והן מתרחבות על פי יכולת הקהילות להוציא את המרב מכוחן הפוליטי.

שלישית, מערכת בחירות זו הובילה לשינויים בכוחן הפוליטי של שתי מפלגות חרדיות: ש"ס ובני תורה (עץ). ברשויות החרדיות כוחה של ש"ס גדל גידול ניכר, ייתכן שאפשר לזקוף שינוי זה לזכות שינויים בהרכב מועצת גדולי התורה וצירופם של חמישה חברים חדשים למועצת חכמי התורה אשר פעלו במהלך הבחירות המקומיות לעודד את קהל הבוחרים לצאת להצביע. לצד זאת, בחינה כוללת של מפלגת בני התורה "עץ" מצביעה על שתי מגמות מעט סותרות. מצד אחד, כוחם האלקטורלי נחלש, ומצד שני המפלגה התבססה כקול שיש להתחשב בו במשא ומתן בין המפלגות הוותיקות ונעשו ניסיונות לגייסם כקהילה מגובשת לתמיכה במועמדים לראשות עיר.

נסכחים

נספח א – שיעורי הצבעה למפלגות חרדיות בערים מעורבות במערכות הבחירות למועצה מקומיות בשנים 2018 ו-2024 בהשוואה לאחוז החרדים ביישוב.

שם יישוב	חרדים 2023	אחוז החרדים ביישוב 2023	אחוזי הצבעה למפלגות חרדיות 2018	אחוזי הצבעה למפלגות חרדיות 2024	שינוי בשיעורי ההצבעה למפלגות חרדיות בנקודות האחוז
ירושלים	292,634	28.9	45	51	6
בית שמש	108,054	73.2	48	67	19
אשדוד	52,587	22.4	28	35.13	7
פתח תקווה	23,571	9	18	21	3
נתיבות	18,585	42.5	31.35	30	-1
צפת	18,280	46.9	32	39	7
חיפה	17,521	6	5.75	10.17	4
נתניה	15,968	6.8	*17	*18	1
רחובות	13,616	8.8	14	20	17
אופקים	11,611	32.8	35	47	12
גבעת זאב	11,391	54.6	41	56	15
קריית גת	11,005	17.4	17	24.86	8
ערד	9,509	33.1	*27	32	5
עפולה	6,077	9.9	9	21.43	12
חריש	4,048	14.4	12	21	9
חצור הגלילית	2,618	25.8	21	23	2
זכרון יעקב	2,558	10.3	12.17	14.5	2
נוף הגליל	2,441	5.5	0	*10.46	10
כרמיאל	2,231	4.6	*11	14.4	3

* רשימות משולבות עם הציונות הדתית

נספח ב - השוואה בין המפלגות שרצו בבחירות לרשויות המקומיות 2018 לבין המפלגות שרצו לבחירות לרשויות המקומיות ב-2024 (לפי סדר האל"ף בי"ת)

אופקים										
					ש"ס		דגל התורה			
					שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות		
					17%	2,465	18%	2,577	2018	
					25%	3,775	22%	3,261	2024	
אלעד										
תושבים שויים		אגודת ישראל		דגל התורה		בני תורה		ש"ס		
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	
4%	624	21%	3,639	18%	3,145	4%	612	30%	5,263	
8%	1,690	20.5%	4,284	18.5%	3,906	3%	672	34.5%	7,245	
				איחוד הקהילות באלעד		מאוחדים למען הציבור בעיר התורה והחסידות		יחד שבטי ישראל		
				שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	
				8%	1,444			7%	1,198	
				3.5%	745	1.55%	352	3.5%	786	
אשדוד										
		יהדות התורה		ש"ס		יהדות התורה והשבט אגודת ישראל אשדוד		אשדוד התורנית מחזיקי דת - שלומי אמונים - דגל התורה		
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	
		12.00%	14,304	16.00%	19,126					
				15.5%	16,597	11.95%	12,678	7.18%	7,617	
בית שמש										
יהדות התורה		בני תורה		אגודת ישראל		ש"ס		דגל התורה		
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	
32%	14,368	4%	1,821			11.5%	5,226			
		3%	1,590	10%	5,819	16%	9,248	18%	10,538	
						דרך		הסידים וקהילות יושלים שלומי אמונים-מחזיקי הדת אגודת ישראל		
				שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות			
								2018		
				6.4%	3,665	13.5%	7,714	2024		

ביתר-עילית													
למענו תושבים בראשות מנחם זיידה		אגודת ישראל*		דגל התורה		בני תורה		ש"ס					
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
5%	945	34%	6,793	22.5%	4441	4%	837	22%	4,426	2018			
		46%	11198	23.5%	5703	5%	1251	22%	5320	2024			
				הרשימה המאוחדת למען ביתר בראשות יחזקאל רזונבלום		קהילות הקודש בראשות משה כהנא וחיים רובינפלד**		אנשים**					
				שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
						5.5%	1061	6%	1171	2018			
				3.5%	888					2024			
*ב-2018 הרשימה רצה תחת השם אגודת ישראל ביתר (ג) וב-2024 תחת השם כלל חסידי ואנשי ירושלים שלומי אמונים (כח) **רשימות עם זיקה לחב"ד													
בני ברק													
בני תורה - עץ		דגל התורה		אגודת ישראל		יהדות התורה (הרשימה התורנית המרכזית)		ש"ס					
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
8.5%	6,594					59%	46,865	22%	17,586	2018			
6%	5,169	35%	30,809	23.5%	20,572			25.5%	22,417	2024			
				יחד שבטי ישראל בראשות הרב מאזוז		טובת העיר-טז		הליכוד יעקב וידר					
				שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
				4.5%	3,588			5%	4,050	2018			
						4.5%	4,065	5%	4,391	2024			
גבעת זאב													
				קו תכלס		גז הרשימה התורנית המאוחדת		ש"ס					
				שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
				4%	328	24%	2,008	13.5%	1,137	2018			
				7%	612	25%	2,203	24%	2,093	2024			
זכרון יעקב													
								הרשימה המאוחדת נאמני תורה זכרון יעקב					
								שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
								12%	1,450	2018			
								14.5%	1,767	2024			

חיפה												
ש"ס		דגל לתושב				אגודת ישראל						
		ש"ס		ש"ס		ש"ס		ש"ס				
		ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס		
2.5%	3,035	4%	4,843	3%	3,971	2018						
3.5%	4,026	3%	3,787	3%	3,878	2024						
חצור הגלילית												
							גשר					
							ש"ס		ש"ס		ש"ס	
							ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות
20.5%	1,119	2018										
23.5%	1,315	2024										
חריש												
					ש"ס		דגל התורה					
					ש"ס		ש"ס		ש"ס		ש"ס	
					ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות
12%	335									2018		
16%	1,804	5.39%	614							2024		
ירושלים												
דרך		בני תורה				דגל התורה						
		ש"ס		ש"ס		ש"ס		ש"ס				
		ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס		
		4%	9,077	10%	26,116	14%	34,412	17%	41,540	2018		
0.8%	1,769	3%	7,018	10%	22,558	18%	41,856	19%	43,985	2024		
כרמיאל												
							ש"ס		רשימה משולבת חרדים ודתיים לאומיים*			
							ש"ס		ש"ס		ש"ס	
							ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות
								11%	2,525	2018		
		5%	1,080	9.5%	2,073					2024		
* ב' 2018 רצה רשימת "יחד למען כרמיאל היהודית", וב' 2024 רצה רשימת "מאמינים בכרמיאל"												
מודיעין עילית												
האיחוד ש"ע" קהילות הספרדים מודיעין עילית		תושבים למען מודיעין עילית				יהדות התורה						
		ש"ס		ש"ס		ש"ס		ש"ס				
		ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס	מספר קולות	ש"ס		
2.5%	666	3%	797	11.5%	2830	11.12	2713	71%	17400	2018		
				10%	2846	17.5%	4871	71.5%	19876	2024		
* ב' 2024 רצה רשימה נוספת המשייכת לפלג הירושלמי, רשימת זך, שקיבלה 154 קולות												

גוף הגליל									
		רשימה משולבת חרדים ודתיים לאומיים*							
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות						
		7.5%	1779	2018					
		10.5%	2,202	2024					
* ב'2018 רצה רשימת 'האיחוד היהודי' עם נציג חרדי וב'2024 רצה רשימת 'הרשימה התורנית המאוחדת'									
נתיבות									
		רשימה חרדית משותפת: ש"ס"ג והתאחדות בני התורה נתיבות							
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות						
		31.5%	5,594	2018					
		30%	6,065	2024					
נתניה									
		ש"ס		גל - לקידום היגיון בריאות ורווחה					
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
		11%	9,783	5.5%	4,874	2018			
		13%	10,840	4.5%	3,736	2024			
עמנואל									
קהילת החסידים וברסלב בעמנואל		חינוך עם נשמה		שס איחוד הקהילות עמנואל	רשימת התורה המאוחדת	חבד*			
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות
9.5%	153	23.5%	380	16%	262	19.5%	319	12.5%	204
				391	17%	364	391	17%	364
* ב'2024 רצה מפלגת חב"ד איחוד הקהילות אשר איחדה גם את קהילות החסידים וברסלב									
עפולה									
		יהדות התורה		ש"ס	שס"ג				
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות		
						9.2%	2,321	2018	
		8.71%	2,292	12.72%	3,348			2024	
ערד									
		חזית דתית בערד יחד למען ערד*		אגודת ישראל					
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות				
		27%	3,860			2018			
				32%	4,277	2024			
*רשימה מאוחדת חרדים ודתיים									

פתח תקווה										
		ש"ס		יהדות התורה והשבת ודגל התורה						
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות					
		12%	12,997	5.5%	5,951		2018			
15.5%	16,600	4.5%	4,831	2024						
צפת										
		יהדות התורה ואגודת ישראל		חב"ד		ש"ס				
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות			
		7%	1,140	12.5%	2,022	12%	1,977	2018		
12%	1,867	12%	1,937	15%	2,322	2024				
קרית גת										
		כוח באמונה - יהדות אחדות עשייה		"ועשית"		שס"ג				
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות			
						17%	4,843	2018		
7%	2,106	9.5%	2,891	18%	5,541	2024				
קריית יערים (טלד-סטון)										
		שך באחדות רשימת בני התורה והקהילות קריית יערים		קריית יערים מאוחדת						
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות					
								2018		
52%	1,378	48%	1,288	2024						
*בשנה זו לא התמודדו רשימות נוספות וזכתה הרשימה של המתמודד לראש הרשות ללא בחירות										
רחובות										
חבד בעירייה עוזרת לכולם		דגל התורה		ש"ס		שס"ד - ש"ס ודגל התורה		אגודת ישראל		
שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	
						10%	5,862	4%	2,342	2018
4%	2,558	4%	2,378	7%	4,618			5%	3,341	2024
רכסים										
		דגל לתושב		ש"ס						
		שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות	שיעור הקולות מסך הקולות	מספר קולות					
								2018		
45%	2,792	49%	3,048	2024						
*בשנה זו לא התמודדו רשימות נוספות וזכתה הרשימה של המתמודד לראש הרשות ללא בחירות										